

Mataró, entre la por i l'alleujament

El 27 de gener del 1939

les tropes feixistes
van ocupar Mataró
sense cap resistència.

La tarda del 26 de gener del 1939 els mataronins s'aplegaven al voltant de les poques ràdios que no havien estat requisades per les milícies republicanes. Per les ones, els ciutadans s'assabentaven de la caiguda de Barcelona, la qual anunciava que l'arribada de les tropes nacionals a Mataró no tardaria gaire. Davant aquesta temença, tots els regidors del consistori republicà es reunien a l'ajuntament. Un d'ells, ignorat per la resta de companys, insistia que la ciutat havia de rendir-se abans que les tropes del general Franco la destruïssin. Les resolucions d'aquell ple extraordinari eren dues: l'inici de la retirada de les tropes republicanes cap a Llavanes i la crema de tota la documentació comprometedora. Després d'aquesta feina, la majoria de regidors s'afegien a la corrua d'exiliats que des de feia dies transitaven per la carretera nacional cap a França.

Paral·lelament a les decisions que es prenia a la Casa de la Vila, un grup de quintacolumnistes considerava que ja havia arribat la seva hora i decidien arribar-se a la presó per demanar l'alliberament dels presos. Els funcionaris de la penitenciària, encara fidels al règim, els negaven la petició, però els demandants no eren capturats tal com ho haguessin estat uns dies abans.

L'entrada dels guanyadors. El matí del 27 de gener el sol lluia de valent. El neguit dels ciutadans contrastava amb la calma dels carrers. No es veia ni una ànima. Fins i tot la carretera havia deixat de ser un mantell d'exiliats. Només es veien petits grups de soldats republicans bruts i esparracats en retirada.

A primera hora del matí els funcionaris municipals anaren a treballar a l'ajuntament, però només eren quatre. Davant aquesta situació, el secretari republicà Salvador Cuadras, renunciava al càrrec i

el cedia a Josep Solà, que ja havia exercit el càrrec abans del 1929 i ho continuaria fent en el primer Govern provisional franquista. L'evident buit de poder a l'Ajuntament de seguida va córrer de boca en boca entre els mataronins i alguns d'ells l'aprofitaren per assaltar els dos magatzems municipals de proveïments, un situat a l'altar del Sagrament de la Basílica de Santa Maria i un altre al carrer Sant Isidor. Aquell migdia en moltes cuines de la ciutat es van poder bullir llegums i arròs, el fruit de la conquesta.

Mentrestant, els quintacolumnistes, convençuts que la pena i la misèria finalitzarien amb la imminent victòria de l'exèrcit del general Franco, van preocupar-se altre cop dels seus companys capturats. Ara sí, les portes del centre penitenciari s'obriren sense cap tipus de resistència. Els presoners alliberats decidiren caminar fins al turó de Cerdanyola, als afores de la ciutat i des d'on s'albira bona part de la costa central maresmenca. A més, aquests membres de la dreta local també acordaren ocupar la casa consistorial, on penjaren una bandera espanyola feta per dues cosidores de Mataró a canvi d'un bacallà.

Cap al migdia, en dues ocasions, el cor dels mataronins feia un salt. Primerament, un tanc de l'exèrcit republicà enfilava Riera amunt, però passava sense acció per davant de la nova bandera de l'ajuntament, i tornava per on havia vingut. Diuen algunes fonts que en aquest moment el general Lister, cap de la columna republicana en retirada a la zona de Mataró, esperava dins un cotxe oficial davant de l'ateneu el desenvolupament dels esdeveniments. En segon lloc, una gran explosió se sentia en diferents punts de la ciutat. Els darrers republicans en retirada feien volar el pont d'Argentona per evitar l'avanç de les tropes nacionals. A més, com que Mataró estava desprote-

gida de qualsevol ordre, els ciutadans decidiren penjar llençols blancs als principals edificis de la ciutat i als terrats i balcons perquè fossin visibles per als avions.

Poc després, els expresoners situats al turó de Cerdanyola decidien enviar un representant a parlar amb els dirigents de les tropes franquistes que ja estaven a Vilassar de Mar. Des del centre de la ciutat, feien el mateix els quintacolumnistes. Però els militars franquistes no veien clar entrar en una localitat gran i desconeguda a la tarda quan a l'hivern aviat fosquejava. A més, hi havia la dificultat de superar la riera d'Argentona, sense pont. Però els arguments dels dos portaveus, basats en el perill de deixar durant tota la nit una ciutat com Mataró en terra de ningú, van ser efectius i els nacionals decidiren fora programa entrar aquella mateixa tarda a la capital maresmenca

A dos quarts de sis les primeres tanquetes de l'exèrcit nacional i de la divisió Littorio entraven triomfalment i sense cap tipus de violència a la ciutat. Les principals artèries de Mataró, la Rambla i la Riera, s'omplien de gent que volia contemplar l'espectacle. Era una festa agredolça. La temença pel futur, l'alegria pel final de la guerra, la incertesa pels familiars desapareguts i la joia per recuperar certs costums, com la pràctica religiosa, es contradeien en el cor dels mataronins. Després de tres anys els sacerdots tornaven a passejar-se amb sotana per la Rambla, i aquells que havien estat amagats, identificables per la seva pal·lidesa, tornaven a respirar aire fresc.

Un d'aquests era precisament Joan Brufau, cap local de la CEDA, a qui molts feien mort o exiliat a l'estranger. La solemnitat de la seva pujada per la Riera cap a l'Ajuntament —a cada mà portava un dels seus fills que feien voleiar una bandera espanyola— i els comentaris amb què la gent el rebia, van fer que les tropes nacionals decidissin nomenar-lo alcalde del primer Ajuntament franquista. El discurs de Brufau va ser aplaudit pels assistents, la banda municipal va tocar l'himne nacional i, per a sorpresa de tothom, es va recuperar l'enllumenat públic —feia mesos que els carrers de la ciutat eren foscos per a evitar possibles bombardejos.

EL TEMPS

Després de la festa les tropes nacionals van ser distribuïdes a diferents equipaments de la ciutat on va passar la nit. L'endemà van continuar l'ofensiva cap al nord. Els italians, en canvi, es van allotjar a cases particulars i van estar quasi dos mesos convivint amb els mataronins. La seva presència ha quedat molt marcada en la memòria de la gent, tant en els homes, que els veien bona gent i sense cara de passar gana, com en les noies, que encara recorden els abrics negres, cenyits i elegants que duïen aquells joves soldats.

Aquella nit la majoria de mataronins van descansar tranquils. Pensaven que a partir de llavors la gana, els escorcolls a mitjanit o el soroll del cotxe fantasma, ja mai més els trencaria el son. Majoritàriament no eren franquistes, però el final de la guerra els satisfieia. Altres, cofois per la fi del conflicte, però decebuts pel vencedor, ploraven d'amagat i començaven a cercar amagatalls on refugiar-se de les noves autoritats i de possibles revenges. De fet, però, la guerra a Mataró no acabava fins l'endemà. El 28 de gener uns avions, suposadament del bàndol nacional despistats, realitzaven el darrer bombardeig a la ciutat.

Maria Coll

Enrique Lister, al centre, va passar per Mataró en la seva retirada.

La temença pel futur, l'alegria pel final de la guerra, la incertesa pels familiars desapareguts i la joia per recuperar certs costums, com la pràctica religiosa, es contradeien en el cor dels mataronins